כמלא נקב של עול אישתיק וא"ל [א] רב חסדא שמא מקדח וחיסומו שנינו [ב] וא"ל רב תחליפא לא תימא שמא אלא ודאי מקדח וחיסומו [ג] צריך להתלות עליה כחזקיה אבי עקש [א]דתנן זו עדות העיד חזקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל ביבנה שאמר משום רבן גמליאל הזקן כל [י]שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחורים [ד] לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו כלי חרס בתוכו תלה רחמנא אית ליה תוך איטמי ליה לית ליה תוך לא איטמי ליה א"ר יצחק בר אבין הכי קאמר כל שאין לו תוך בכלי חרס כנגדו בכלי שטף אין לו אחורים [ה] לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו למה לי למיתלייה בכלי חרס נימא כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים [ו] לחליקה הא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס מה כלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו [ז] לא נטמא תוכו לא נטמא גבו אף כלי שטף נטמא תוכו נטמא גבו לא נטמא תוכו לא נטמא גבו בשלמא כלי חרס גלי ביה רחמנא תוכו אלא כלי שטף מי גלי ביה רחמנא תוכו [ב]אי בטומאה דאורייתא ה"נ הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן [ג]דתנן [יא]כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו אגנו אזנו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא [ד]דמדאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור משום משקה זב וזבה הלכך שויוה רבנן כטומאה דכלי חרס ולא שויוה רבנן כטומאה דאורייתא דנפשיה [ח] עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים אי הכי אין לו תוך נמי ליעביד נמי היכירא כיון דעבדו היכירא ביש לו תוך [ט] ידיע דאין לו תוך דרבנן ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא דומיא [ה]דשק בעינן [ו]מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן בהנך דחזו למדרסות אי הכי [י] חרס נמי[ז] אין מדרס [יב]בכלי חרס רב פפא אמר מקדח גדול שנינו מכלל דמקדח סתם זוטרא [יא] נמי מכסלע הניחא לרבי מאיר [יב] אלא לרבנן מאי איכא למימר[ח] דתנן באיזה מקדח אמרו בקטן של רופאים דברי רבי מאיר וחכ"א בגדול של לשכה [יג] ולרבי מאיר מי ניחא הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואנן דתנן תנן דלא תנן לא תנן אמר רב נחמן סלע נירונית שנינו [יד] כמקדח גדול סלע סתם [טו] זוטרא ממקדח סתם: **מתני'** [טז] [יג]ריס של עין שניקב שנפגם שנסדק [ט]הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש[י] (עצב) איזהו תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור (א) שחור נכנס בלבן אינו מום [יז]: **גמ'** מאי

כמלא נקב של עול. שעושין בו נקב ותוקעין בו יתד לקשור לטועות העול. אלמא מקדח הוי כסלע ומאי איכא בין ב"ש ובין ב"ה: **אישתיק.** רב תחליפא: **וא"ל רב חסדא שמא מקדח.** דקאמר ב"ש בגולגולת מקדח וחיסומו שניגו דלאחר שנעשה החור מגרדין את המקדח ונוטל מצידי הנקב [יח] ומרחיבין את הנקב כדי שיכנס מקדח ויוצא בריוח והיינו חיסום שנוטל מה שחיסם וסותם את הנקב ואינו מניח ליכנס המקדח ברוחב ומקדח וחיסומו הוי יותר מסלע: **א"ל רב תחליפא.** לרב חסדא לא תימא שמא אלא אימא ודאי מקדח וחיסומו שנינו: **וצריך אתה לסמוך עליה.** כלומר יכול אתה לסמוך על דבר זה: **כחזקיה אבי עקש.** שנסמך על עדותו שלא היה [יט] תלמיד חולק עליו: **אין לו אחוריים לחליקה.** שאין אחוריו חלוקים מתוכו דלא אמרינן אם נטמא גבו גבו טמא ותוכו טהור אלא אם (ב) נטמא [כ] גבו נטמא תוכו. אותו צד שמשתמשין בו קרי תוך אע"ג דאין לו בית קיבול: וקפריך **כלי חרס בתוכו תלה רחמנא.** דאין מטמא אלא מתוכו דכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו' [ויקרא יא]: **כנגדו בכלי שטף.** כלומר דכוותיה בכלי שטף שאין לו נמי תוך אין לו אחוריים [כא] ולקמן מפרש לה. כלי שטף כלי עץ דכתיב (ויקרא טו) וכל כלי עץ ישטף במים ולקמיה פריך וכי אין לו תוך מי מקבל פשוטי כלי עץ טומאה. ואיכא דאמרי כלי שטף היינו כלי מתכות וטעות הוא בידם דא"כ אמאי פריך לקמן מי מקבלי פשוטי כלי שטף טומאה לאו פירכא היא דהא פשוטי כלי מתכות טמאים: **הא קמ"ל כו'.** להכי תלייה לכלי שטף בכלי חרס דהיכא דיש לו תוך נטמא תוכו נטמא גבו: **אי בטומאה דאורייתא הכי נמי.** דפשיטא לן שאם נטמא גבו נטמא תוכו בין יש לו תוך בין אין לו תוך והכא במאי עסקינן דכיש לו תוך נטמא גבו לא נטמא תוכו ובאין לו תוך איצטריך לאשמועי' דנטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו בטומאה דרבנן כלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין: **תוכו אוגנו.** דהיינו בית קיבול התחתון שיושב עליו. ל"א אוגנו [כב] שפתו: **אזנו.** זהו מה שעושין בחביות של חרס לבית אחיזה שקורין אנש"ו: **ידיו.** כגון כלי חרס שעושין לו זנב לאחוריו [כג]: **דמדאורייתא אין אוכלין ומשקין מטמאין כלי.** בפ"ק דפסחים (דף יח.): **משום משקה דזב וזבה.** כגון רוקו וזובו [כד] דהוי אב הטומאה ומטמא כלי מדאורייתא אפי' אדם דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו': **הלכך שויוה רבנן.** לכלי שטף הנטמא במשקין (ג) [כה]: **דכלי חרס.** דאורייתא דאם נטמא גבו לא נטמא תוכו: **ולא שויוה רבנן כטומאה דאורייתא דנפשיה.** דכלי שטף משום דעבדו רבנן היכירא להקל בטומאת משקין כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים אלא חולין[ז]. ואי קשיא אמאי לא גזור בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו תריץ משום דהתם ליכא למיגזר משום משקה (ד) [כו] דהא אפי' נגעו משקה זב וזבה מאחוריו לא מקבלי טומאה אלא מתוכו ואי משום דכתיב [שם] וכלי חרש אשר יגע בו הזב וגו' ההוא מפורש [ח](במסכת נדה) (דף מג) דבהסיטו מישתעי [כז] דאיזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו: **ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא.** דאיצטריך רבנן למיגזר בהו משקין ועוד [כח] דאמרן לעיל אי בטומאה דאורייתא ה"נ לא איצטריך לאשמועינן דאין לו אחוריים לחליקה: **דומיא דשק בעינן.** דכתיב (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק איתקש כלי עץ לשק: **מלא וריקן.** דיש לו בית קיבול: **בהנך דחזו למדרסות.** כגון כסא וספסל דמקבלי טומאה ע"י מדרס: **א"ה בכלי חרס נמי.** נגזור טומאה באין לו תוך בהנך דחזו למדרסות: [ט]**אין מדרס בכלי חרס.** שישבר אם אדם יושב עליו [כט]: **רב פפא אמר.** הא דאמרת [ל.] עשית ב"ש וב"ה אחד לאו פירכא היא (ה): **דמקדח גדול שנינו.** במשנה דמאור העשוי בידי אדם דמקדח גדול [ל] דהוי כסלע נירונית אבל מקדח סתם בציר מסלע וב"ש במקדח סתם קאמרי: **באיזה מקדח אמרו.** ב"ש בגולגולת כמלא מקדח כקטן של רופאים שקודרין בו את הראש לתקן את המכה: **הניחא לר"מ כו' ופו אפי'** ליה מקולי ב"ש דהיינו קולא דבשיעורא זוטא כי האי פרכה לה [לא] טומאת גולגולת: **ואנן שית תנן.** בעדיות (פ"ה משנה א) ששה דברים מקולי ב"ש שב לא תנן: **סלע נירונית שנינו.** דהוי כמקדח גדול אבל כסלע [לב] דקאמרי ב"ה זוטר הוה שיעורא דב"ש נפיש: **מתני' ריס של עין.** מפרש בגמ' [ע"ב]: **הרי בעינו דק.** כלומר הרי שיש בעינו דק טייל"א: **תבלול.** מפרש [לג] מאי היא: **חלזון.** חולי היא שקורין לימו"ן: **נחש.** מפרש בגמרא [שם]: **ועצב**[ט]. מיי"ל: **לבן הפוסק בסירא.** סירא היינו שורה שבעין סביב לשחור. שחור הוא שקורין פרוניל"א שמשם מראית העין באה. ואם חוט של לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום: **שחור ונכנס בלבן.** אם חוט (ו) השחור יוצא מן השחור ופוסק בסירא ונכנס בלבן: **אינו מום.** שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין: **גמ'** תורא

צריך אתה להתלות בחזקיה שהוא אבי עקש. פירוש צריך אתה לטרוח כדי ליישב הדבר שאין לשנשה מכח קושיא כי נראה לי שכך אמר שמואל כמו עדות חזקיה אבי עקש שלא היה לשון דבריו מיושב [לד] ומתרץ ליה בסמוך: **בנגדו** בבלי שטף כו'. בכלי עץ נופל לשון זה דכתיב בהו [וכלו] כלי עץ ישטף במים כדפירש בקונטרס ומצינו למימר נמי דכלי מתכות כמו כן מיקרו כלי שטף משום דכתיב בהו ומורק ושוטף במים והא דפריך לקמן ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה היא דומיא דשק בעינן פשיטא ליה דאיירי נמי בכלי עץ בכל הנהו דמיקרו כלי שטף מדלא נקט כלי מתכות: **אין** לו אחורים לחלוקה נטמא. תוך קרי אותו צד שרגילין להשתמש בו: **הרי** הוא בכלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו. על כרחו לטמא אחרים קאמר דלא נפקא מינה מידי למילתא אחריתי וקשה מכאן לגירסת רבינו שמואל דשבת (דף עח.) דמשמע דכלי חרס אין מטמאין מגבייהו כלל ובספ"ק דחולין (דף כד.) דאמרי' דאו"ל כלי חרס טמא [וגבו טהור] היינו דלא [לה] מקבל טומאה מגבו אבל מטמא אחרים מגבו כדמוכח בתורת כהנים מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו ועוד אמרי' בפרק המפלת (נדה דף כו.) דאבן היוצא מן התנור טפח דחשיב יד להוציא טומאה [לו] דלא עדיפא מגב ואין לומר דעדיפא ואיירי אפי' להכנים דהתניא בתוספתא [לז]דאין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו והיסטו ועוד דדרשינן הא יש צמיד פתיל עליו טהור ומי לא עסקינן [לח] דיחדינהו לאשתו נדה ואע"ג דבריש סוגיא דהעור והרוטב (חולין דף קיח.) משמע דסבר הש"ס דיד [לט] כל תנור להכניס ולהוציא ועדיף מגבו [מ] במסקנא צריכין למימר הכי[ג]: **בהנך** דחזו למדרסות. אבל שאר פשוטי כלי עץ טהורי' ודינם פירשתי בפ' המוכר את הבית (ב"ב סו.) ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לא.): וסימנין

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ג מהלכות כלים הלכה ד:

יא ב מיי' פכ"ח שם הלכה ג:

יב ג מיי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג [ופי"ג מהל' כלים הל' ד]:

יג ד מיי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאה הל' א ב:

יד ה מיי' פי"ג מהלכות כלים הלכה א:

טו ו מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה ח ופי"ט הלכה א:

טז ז מיי' פ"ז מהלכות ביאת המקדש הל' ד טור י"ד סי' סט:

יז ח מיי' שם הלכה ה:

◆

שיטה מקובצת

א] תיבת רב חסרא נמחק: ב] שנינו א"ל ומתיבת רב תחליפא עד עליה בס"א אינו: ג] וחיסומו וצריך אתה להתלות: ד] אחורים לחלוקה: ה] לחלוקה נטמא: ו] לחלוקה הא: ז] תי' לא נמחק נטמא גבו לא נטמא תוכו אף [בכלי שטף נטמא תוכו נטמא] גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו תיבת לא נמחק: ח] עבדו ביה רבנן: ט] תוך מידע ידיע: י] הכי בכלי חרס: יא] חיבי' נמי נמחק: יב] לר"מ דאמר בקטן של רופאים שנינו אלא לרבנן דאמרי בגדול של לשכה שנינו מאי: יג] לשכה ס"א הא ניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר ואפי' לר"מ כו': יד] שנינו סלע נירונית הוי כמקדח: טו] סתם זוטר אפי' ממקדח: טז] ריס של: יז] מום שאין מום בלובן: יח] הנקב ומרחיבו כדי שיכנס מקדח ויצא בריוח: יט] היה שם תלמיד: כ] נטמא תוכו נטמא גבו: כא] אחוריים לחלוקה ולקמן: כב] אוגנו היינו שפתו: כג] לאחוריו לאחוז בו הס"ד: כד] וזובו ומימי רגליו דהוי אב הטומאה ומטמאים כלי: כה] במשקין כטומאה דכלי חרס: כו] משקה זב וזבה דהא אפי' כו' וזבה באחוריו לא כו': כז] משתעי קרא דאיזהו: כח] ועוד דאמרת לעיל אי כו' ה"נ דלא אצטריך: כט] חרס ונשבר אם: ל] גדול הוא דהוי: לא] לה טומאה מגלגולת הס"ד: לב] כסלע סתם דקאמרי: לג] מפרש בגמרא מאי: לד] מיישב ומתרצינן ליה: לה] דלא יקבל טומאה: לו] טומאה ולא עדיפא מגב דאין לומר: לז] עסקינן דאפי' יש בו יד כדאמר בפ' אמר ר' עקיבא: לח] לא עסקינן דיחדינהו: לט] דיד לתנור:

◆

מסורת הש"ס

א) [נ"ל דתניא], ב) כריתות נג. חגיגה כב: נדה ז: כלים פכ"ה מ"ו, ג) שבת פג: קכג: חגיגה כו: [מנחות לא:], ד) שבת פד., ה) אהלות פ"ב מ"ג, ו) [ועיין כ"ה במשנה שבמשניות ובספרי הרב וכן כהרא"ש], ז) בפ"ח: חולין, ח) [נח"כ (מכלתא דזבים פרשתא ב) וכ"כ רש"י שבת פג. בשם ת"כ וכ"כ רש"י בחומש פ' מצורע טו פי"ב וכן ברש"י ביצה לב. ד"ה וטומאות], ט) [נ"ל ועיבנה], י) ל"ק, כ) רפ"ו דכלים, ל) נ"ל של חטר, מ) כ"ה במשקנא לא גרסינן כו' ל"ק, נ) [ועיי' תוס' שבת פז. ד"ה ה"ג ותוס' חולין כד: ד"ה וגבו].

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה כשחור ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן: (ב) רש"י ד"ה אין לו וכו' אלא אם נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו: (ג) ד"ה הלכך וכו' במשקין כטומאה דכלי חרס כל"ל וסד"ה: (ד) ד"ה ולא שויוה וכו' משום משקה זב וזבה דהא אפי' נגעו: (ה) ד"ה רב פפא הד"א עם ד"ה דמקדח וכו' גדול הוא דהוי: (ו) ד"ה שחור וכו' אם חוט של שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין מדרס בכלי חרס שישבר. וכ"כ רש"י עירובין קד ע"ב וע' שבת פד ע"א וצ"ע:

◆

לעזי רש"י

מנשי"ו [אנש"א]. אוזן, ידית (של כלי).

טייל"א. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

לימו"ן [לימ"ץ]. מחלה בעין.

מיי"ל [מייל"א]. כתם בעין.

פרוניל"א. אישון (של עין).

◆

מוסף רש"י

כלי שנטמא אחוריו. כלי עץ או של מתכת קאמר, שמטמאין מגבן (חגיגה כב:). בכלי שטף קאמר, דאלו כלי חרס אין מטמאין מגבן אפילו בטומאה דאורייתא (ברכות נב.). במשקין. אין לך משקה שאינו מטמא [illegible] (שם). אחוריו טמאין. [illegible] אגנו. [illegible] דמדאורייתא. [illegible] מדרס בכלי חרס. [illegible]

◆

רבינו גרשום

איסתיק. רב תחליפא: בתר הכי אמר שמא האי כמלא מקדח גדול דקתני הכא דהוי סלע במקדח וחיסומו שנינו. כאותו מקדח שנוקבין בו את החבית שהוא רחב מלמעלה וקצר מלמטה שאותו עב פותח את הנקב והיינו וחיסומו והיינו כמלא מקדח נכנס ויוצא והפשוט מיהא רבעיא דרבי אושעיא ואותו כמלא מקדח דב"ש דגלגלת דזוטר הוי מכסלע. וב"ה אמרי כדי שינטל מן החי היינו כסלע והכי איכא בינייהו: אמר לו רב תחליפא. יפה תירצתה וצריך אתה להיתלות עליה על תירוץ זה כמו שאנו סומכין על עדותו של חזקיה אבי עקש. כלומר שמה שאמרת הוא עיקר כאותו עדות של חזקיה: כל שאין לו תוך בכלי חרס. שאין לו בית קיבול אין לו אחורים לחליקה. כלומר שאין חלוק עליונו מתחתונו: אלא כשנטמא תוכו נטמא גבו. כלומר כשנטמא צד אחד נטמא צד השני: כלי חרס כי אין לו תוך אמאי מטמא כלל בתוכו תלה רחמנא שומאה כדכתיב וכלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו' לית ליה תוך לא איטמי כלל: כנגדו בכלי שטף. בשאין לו תוך אין לו אחוריים לחליקה: כלי שטף היינו כלי מתכות או של עץ שיש לו טהרה כדכתיב ומורק ושוטף במים: והיכי מציה אמרת דהא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס וכו': בשלמא כלי חרס גלי ביה תוכו רבתוכו תלה רחמנא דאי איטמי תוכו נטמא כולו ואי לא נטמא תוכו אלא גבו לא נטמא תוכו אלא כלי שטף דלא גלי ביה תוכו לית ליה חלוקה: אי בטומאה דאורייתא. כגון זב ומת הכי נמי דלית ליה חלוקה: הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן וכדתנן כלי שטף שניטמו אחוריו. שוליו: ורבנן הוא דגזור. דמשקין הבאין מחמת שרץ דמטמו גזירה משום מעקה זב דהוי

רבינו גרשום (המשך)

מדאורייתא הלכך כיון דאיטמו במשקין דרבנן האי כלי שטף שוויוה רבנן כטומאה דכלי חרס דיש לו חלוקה ולא שוויוה כטומאה דאורייתא כלומר דאין לו חלוקה לכלי שטף מן התורה בין יש לו תוך בין אין לו תוך ולהכי שוויוה רבנן ככלי חרס דנטמא גבו לא ניטמא תוכו משום היכירא כי היכי דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים: אי הכי אין לו תוך. לכלי שטף ליעביד ביה היכירא שום חלוק כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים. לא צריך דכיון דעבדו היכירא חלוקה ביש לו תוך כטומאה דרבנן מידע ידעי דכי אין לו תוך ונטמא במשקין דרבנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים דהשתא כי יש לו תוך אין שורפין כ"ש בשאין לו תוך: ואי אין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קיבולי טומאה הוא בתמיהא כדקאמר בטומאה דאורייתא הכי נמי: והא דומיא דשק בעינן. והא כיון דאין לו תוך אינו מטלטל מלא וריקן. בהנך כלי שטף דחזו למדרסות לישיבה מקבל טומאה דאורייתא דאע"ג דלית בהו תוך כדאמרינן במסכת שבת בפ' אמר ר' עקיבא כגון דיחדינהו לאשתו נדה: אי הכי כלי חרש נמי. כי אין לו תוך אמאי אינו מטמא לדעתיה דר' יצחק בר אבין וקאמר משום דאין מדרס בכלי חרש מפרש נמי התם: רב פפא אמר. לא צריך לתרוצי להא מקדח וחיסומו שנינו אלא מקדח גדול שנינו כאן דהוי בסלע מכלל דמקדח סתם ההוא דב"ש בן גדול מכלל דזוטר מבסלע וב"ה אמר כסלע ואין שיעורן אחד: הניחא לר' מאיר. דמוקים לה לההוא מקדח דגלגלת במקדח קטן של רופאים דהוי בציר מבסלע וב"ה אמרי בסלע היינו דאיכא בינייהו: אלא לרבנן. דאמרינן בגדול של לשכה דהיינו כסלע מאי איכא למימר: ולר' מאיר. דמוקים במקדח קטן א"כ הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. דב"ש מקילינן דכי חסר פורתא במקדח קטן טהור מלטמא באהל וב"ה מחמירי דלעולם לא טהר מלטמא עד שתחסר כסלע ואנן דתנן תנן כלומר אותן ששה דברים שהן מקולי ב"ש מנו ולא יותר: אלא רב נחמן מתרץ לטעמיה דר' מאיר דסלע נרונית שנינו הכא במאור שנעשה דהויא במקדח גדול סלע סתם דב"ה הוי זוטר אפי' ממקדח סתם דב"ש והוו להו ב"ה לקולא: ריס של עין. זהו עפעפיו: הרי בעינו. כמו או שהיה בעינו דק. בלע"ז טיילא: חלזון נחש עינב. מפרש בגמרא: הפוסק בסירא ונכנס בשחור מן הלבן סירה הוא כמו חוט שסובב השחור: אבל אם השחור פוסק הסירה ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן שהלבן אין קרוי עין אלא השחור:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones